

školství se na chvíli pozornost z genderových rozdílů přesune ke generačnímu „střetu“ (s. 126), který lze lépe pochopit v kontextu v knize nezmíněné expanze vysokoškolského vzdělávání.

Závěr knihy je možné číst jako shrnutí nakonec, ale lze jej doporučit i jako rozšířený úvod, z něhož se čtenář blíže dozví, oč autorkám knihy šlo. Poslední stránky věnovaly stručně formulovaným a poměrně četným doporučením jak pro odstranění genderových nerovností v odměňování obecně, tak specificky v oblastech, jimž byla věnována zvláštní pozornost. Adresáty jsou stát, veřejná správa, školství a zaměstnavatelé a zaměstnavatelky v soukromé sféře.

Jaké dát doporučení čtenáři recenzované knihy? Číst si v ní může každý a vybírat to, co považuje ze svého pohledu za oslovující – řadoví pracovníci a pracovnice i vedoucí; zaměstnanci a zaměstnankyně i zaměstnávající subjekty ve veřejné i privátní sféře; muži i ženy. Každý může tu přisvědčovat a jinde polemizovat, někdy být snad i pohnut k činu, k aktivitě. S transparentností v oblasti odměňování by se neměla křížit, ale navzájem podporovat. Chce-li ke spíše kvalitativně laděné publikaci připojit perspektivu, kterou poskytují statistická data, může sáhnout po dalších publikacích Aleny Křížkové a jejích kolegů, které v rámci projektu „Jak na rovnost v odměňování... aneb Pozor na nezamýšlené důsledky!“ vydaly s podporou MPSV v roce 2017. Doporučit lze také kapitulu Martiny Mysíkové („Vzdělání a gender ve vývoji mezd v České republice“) a i několik dalších v loňské publikaci *Vzdělání, dovednosti a mobilita: Zaměstnání a trh práce v České republice a evropských zemích*, kterou uspořádali Petra Anýžová a Jiří Večerník a vydalo Karolinum (2019). Oba týmy ze Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., se uchází o vaši pozornost. Proč na práce „toho druhého“ ve svých publikacích jen zřídkakdy odkazují, ponecháme na jinou úvahu.

Dan Ryšavý

Pavel Maškarinec, Lukáš Novotný:
Strany a vládnutí v digitální éře: Vybraná témata výzkumu politického stranictví
Praha, Academia 2020, 207 s.

Vývoj způsobů reprezentace zájmů společnosti prostřednictvím politických stran a hnutí v České republice se za poslední více než dekádu značně proměnil. Nejenom co se týče vzniku zcela nových politických subjektů, ale také jejich rozřazení uvnitř i vně standardních stranických typologií. K tomu je potřeba přičíst změnu charakteru politické komunikace, propracovanější marketing i rostoucí vliv (zejména pravicevého) populismu. Toto vše, včetně voličské volatility, ilustrované na konkrétních příkladech a s využitím širokého metodologického spektra, předkládají autoři Pavel Maškarinec a Lukáš Novotný ve své nejnovější vědecké monografii, která vyšla v nakladatelství Academia jakožto 51. svazek v rámci edice XXI. století, jež je charakteristická svou pestrostí a různorodostí. Odborného recenzního posouzení se ujali Dr. Vladimír Naxera a doc. Ladislav Cabada.

Ač se čistě formálně jedná o monografii, tento termín není v případě recenzované publikace tak úplně adekvátní. Je tomu tak právě vzhledem k již naznačenému, značně širokému tematickému zaměření, či spíše rozkročení autorů. Různá témata jejich politologického výzkumu, který je v knižní podobě výstupem grantové soutěže „Imigrace, sociální napětí a volební chování“ realizované na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, je možné zastřešit právě pojmem „novosti“ v oblasti politického stranictví a reprezentace občanských zájmů. Pokračují tím v domácí tradici výzkumu stranictví, která byla započata přibližně vydáním originální práce Jana Mertla (*Politické strany: Jejich základy a typy v dnešním světě*, 1931). Současně též volně navazují na některé své předchozí, již dříve publikované práce v odborných časopisech.

Na ploše šesti vnitřně koherentních ka-

pitol Maškarinec a Novotný formulují své závěry z oblasti typologie tzv. nových stran, institucionalizace stranických systémů a nacionalizace těch lokálních, teritoriálních dimenze stranického „nahrazení“, populismu a role celebrit v politice. V každé z nich autoři využívají jiný typ metodologického instrumentária, díky čemuž tak jednotlivé kapitoly představují v nejlepším slova smyslu jakousi hloubkovou sondáž, jejímž cílem je prozkoumat kvalitu pomyslné sociální a politické „půdy“, díky čemuž pak můžou na jejich poznatky a objevy navázat další parciální výzkumy v budoucnu. Autoři přitom ve svých analýzách vycházejí z předpokladu formulovaného velmi správně již v samotném úvodu práce, když píše, že „vzestup nových politických stran může být faktorem narušujícím konsolidovanost stranických systémů, a tím i možným faktorem dekonsolidace demokracie jako takové...“ (s. 13–14).

Po převážně politickoteoretické první kapitole, věnované vztahu politických stran a současné společnosti, se autoři vydávají do náročného terénu empirického výzkumu proměn českého stranického milieu a reakcí voličů a voliček na ně. Velmi pečlivě a srozumitelně přitom objasňují a představují používané výzkumné metody, ať už se jedná o Pedersenův index volatility (2. kapitola) či prostorovou autokorelaci pomocí Moranova I (3. kapitola). Z metodologického hlediska můžeme toto jejich umné využití pokročilých statistických metod považovat v parametrech české politologie za obohacující a inspirativní, zvláště pro ty společenské vědce a vědkyně, kteří se věnují empiricky zaměřenému výzkumu politického stranictví. Neméně zajímavé jsou však také kapitoly deskriptivní, jimiž jsou zejména kapitola pátá a šestá. V těch autoři reflektují nejnovější poznatky výzkumu nového typu populismu a politického marketingu.

Prakticky ve všech kapitolách jsou využívány nejenom dnes již klasické práce obecně známé a respektované v oboru, ja-

kož i poznatky nejnovějšího bádání v globálním měřítku, ale také akademické výstupy mnoha českých sociálních vědců a vědkyň. Lze konstatovat, že jenom stěží bychom mohli hledat v recenzované knize domácího autora (či autorku) věnujícího se výzkumu politických stran, který by se v ní nenašel citován. Z tohoto pohledu je pečlivost a důsledná pozornost autorů věnovaná domácí vědecké produkci přímo ukázková. Byť lze v této oblasti tu a tam objevit některé bibliografické odkazy, které nejsou obsaženy v seznamu použité literatury (např. Beck 2007 na s. 17 či Lipovetsky 2003 na s. 18), případně také jiné menší stylistické nedostatky (např. na s. 55, 124 nebo 148).

Maškarinec s Novotným formulují na základě svých výzkumů některé zásadní závěry, které poskytují barvitější obraz o současné podobě stranického systému v ČR. Identifikují sněmovní volby v letech 2010 a 2013 jako období, během něhož došlo k poměrně výraznému oslabení vazeb voličů na politické strany (s. 58), s čímž souvisí i výrazný vzestup volatility voličů, kterou po období relativní stranické a voličské stability, trvající přibližně dvě dekády, přinesly volby ve zmíněném roce 2010 (s. 56). Na příkladu politických projektů Tomia Okamury (Úsvit přímé demokracie a SPD) dokumentují, že úspěch druhého z nich se výrazně zakládal na „mobilizaci voličů v levicových regionech“ (s. 169), zejména převzetím elektorátu ČSSD a KSČM. Při výzkumu nacionalizace lokálních stranických systémů v rozsáhlé čtvrté kapitole konstatují, že tato „je vyšší v českých než moravských a slezských obcích (...), přičemž potvrzen byl i vliv umístění obce v rámci konfliktní linie centrum–periferie“ (s. 113).

V normativně laděných kapitolách autoři upozorňují na proměny společenské percepcie politiky a zastupitelské demokracie, přičemž adekvátně operují s pojmy jako *politainment*, *dealignment* či *Politikverdrossenheit*. Část o využívání celebrit v rámci

pokročilého politického marketingu nabízí zasvěcený vhled do relativně krátkých, ale o to intenzivnějších dějin tohoto fenoménu v českém prostředí. Některé formulované závěry (např. na s. 159 o specifickém typu angažování se celebrit nazíraném optikou postkomunismu nebo o napadání organizací třetího sektoru v postkomunistickém prostoru častěji než „na západě“) jsou však spíše intuitivní a zasloužily by si doložit robustnější datovou základnou, aby mohly být považovány za dostatečně plausibilní.

Je pochopitelné, že u analýzy nejnovějších trendů politického stranictví v ČR se autoři nemohli vyhnout ani fenoménu populismu, který je v posledních letech, přirozeně, oblíbeným tématem politologického výzkumu. Po základní typologii a charakteristice se zaměřují na tzv. mobilizaci křivd jakožto faktor úspěchu nových populistických stran u nás. Současně s tím dodávají, že populističtí politikové „tím, že nastolují některá nová témata, mohou napomoci k vyvolání debat nad palčivými problémy společnosti, v důsledku toho k řešení slabín demokracie“ (s. 132). Zatímco s první částí konstatování lze zřejmě bez větších problémů souhlasit, druhou může-

me problematizovat v tom smyslu, zda se jako důsledek populistického typu vládnutí slabiny (liberální) demokracie ještě víc neprohloubí. Nebo jestli je tento typ politiků nevyužije na úplné převzetí moci a nastolení jiného typu politického režimu než demokratického, což je obava, kterou nedávno formulovala například politická teoretička Nadia Urbinati (česky jako *Znetvořená demokracie: Mínění, pravda a lid*. Praha: Karolinum 2018).

Pasáží, které vedou k zamyšlení či polemice, však publikace Pavla Maškarince a Lukáše Novotného obsahuje víc. Bude jistě užitečné, stanou-li se základem širší odborné diskuse v rámci české politologické obce, případně také u laické veřejnosti, jelikož styl autorů je srozumitelný, čtivý a čtenářsky nepochybně atraktivní. Právě tato širší, občanská reflexe fenoménů v ní popísaných a objasňovaných by byla přijatelným a vítaným osudem tohoto nejnovějšího akademického přírůstku v bohaté řadě politologických (a také sociologických) publikací o voličském chování a proměnách politických stran v našem geografickém prostoru.

Marián Sekerák